

Sygn. akt VI ACa 910/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2020 roku

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Agata Wolkenberg

Sędzia Marzena Miąskiewicz

Sędzia Grażyna Kramarska (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 18 czerwca 2020 roku w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa J. J. i B. J.

przeciwko Skarbowi Państwa - (...)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 17 października 2019r., sygn. akt XXV C 509/13

1. zmienia zaskarżony wyrok częściowo, tj. w punkcie trzecim w ten sposób, że zasądza solidarnie od J. J. i B. J. na rzecz Skarbu Państwa - (...) kwotę 5.976 (pięć tysięcy dziewięćset siedemdziesiąt sześć złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
2. w pozostałym zakresie oddala apelację;
3. zasądza od Skarbu Państwa - (...) solidarnie na rzecz J. J. i B. J. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 910/19

UZASADNIENIE

Powodowie J. J. i B. J. pierwotnie wnieśli o zobowiązanie pozwanego Skarbu Państwa - (...) do złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest nabycie od powodów za kwotę 130.000 zł nieruchomości - działki rolnej o numerze ewidencyjnym (...) położonej w obrębie 1 – B., gm. (...) wraz z plantacją chmielu znajdującą się na tej nieruchomości, dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...). Pismem procesowym z dnia 2 sierpnia 2013 r. powodowie rozszerzyli pozew o żądanie zasądzenia od pozwanego odszkodowania w kwocie 80.000 zł z tytułu utraconych dochodów z uwagi na brak możliwości uprawy chmielu na powyższej nieruchomości w latach 2011 - 2013, ewentualnie o zasądzenie odszkodowania w kwocie 15.000 zł za koszty przebudowy fragmentu plantacji chmielu, tj. dokonania zmian w istniejącej konstrukcji uprawy chmielu na tej działce.

W uzasadnieniu swojego żądania powodowie wskazali na to, że decyzją Wojewody L. z dnia 31 stycznia 2011 r. wydano zezwolenie na realizację inwestycji budowy drogi ekspresowej (...) na odcinku K. – L. – P.. Powodowie byli

właścicielami działki nr (...) o powierzchni 0,67 ha, a w wyniku dokonania jej podziału dla potrzeb tej inwestycji powstały działki nr (...), z czego tę pierwszą wydzielono pod inwestycję drogową i przeszła ona za odszkodowaniem na rzecz Skarbu Państwa. Powodowie wskazali, że w latach 2011 – 2013 uprawa chmielu na pozostałej części tej działki, określonej jako działka nr (...), była niemożliwa z uwagi na trwające prace związane z budową drogi szybkiego ruchu i ich szkodliwy wpływ na rośliny. Wysokość żądanego odszkodowania uzasadniona była średniorocznymi zyskami powodów z uprawy chmielu. Powództwo ewentualne powodowie uzasadnili tym, że nieruchomości wymaga przebudowy konstrukcji uprawy chmielu celem dostosowania jej do ewentualnej dalszej uprawy, gdyż dotychczasowa konstrukcja nośna była przeznaczona dla obu działek, a dokonanie jej podziału pozbawiło ją stabilności. W wyniku wywłaszczenia części nieruchomości, na której również znajdowała się konstrukcja uprawy, przedmiotowa nieruchomość została pozbawiona wymaganej infrastruktury. Powodowie argumentowali, że w związku z wykupem jedynie części nieruchomości straciła ona swoje dotychczasowe społeczno – gospodarcze przeznaczenie.

Pozwany Skarb Państwa – (...) w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości, wskazując na to, że powodowie nie byli w stanie udowodnić swoich roszczeń, w szczególności nie wykazali negatywnych skutków oddziaływania drogi szybkiego ruchu na uprawę chmielu ani niemożności korzystania z nieruchomości w dotychczasowym zakresie. W ocenie pozwanego możliwe jest dalsze prawidłowe wykorzystywanie pozostałej części nieruchomości na dotychczasowe cele, jak również w latach wskazanych przez powodów uprawa chmielu na tej nieruchomości była możliwa. W związku z powyższym pozwany zakwestionował również zasadność żądania odszkodowania w postaci utraconych korzyści. Wskazał także na to, że wywłaszczenia działki dokonano w nieznacznej części w stosunku do jej całkowitego rozmiaru, zatem powództwo ewentualne także jest nieuzasadnione.

Powodowie dokonali kolejnej modyfikacji powództwa, domagając się przejęcia nieruchomości na własność za kwotę 90.000 zł, cofnęli powództwo główne o odszkodowanie w zakresie kwoty 50.211 zł, a powództwo ewentualne - wraz ze zrzeczeniem się roszczenia - w zakresie kwoty 9.602,50 zł. W związku z tym wnosili ostatecznie o zasądzenie odszkodowania w kwocie 29.789 zł, ewentualnie 5.397,50 zł. Modyfikację powództwa uzasadnili treścią opinii biegłego sądowego z zakresu chmielarstwa.

Postanowieniem z dnia 10 listopada 2017 r. Sąd Okręgowy umorzył postępowanie w sprawie częściowego cofnięcia powództwa zarówno głównego (co do kwoty 50.211 zł) jak i ewentualnego (co do kwoty 9.602,50 zł).

Ostatecznie powodowie cofnęli pozew w zakresie roszczenia o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli, podtrzymując jedynie roszczenie o odszkodowanie oraz włączyli powództwo ewentualne do powództwa głównego żądając zasądzenia od pozwanego na ich rzecz odszkodowania w łącznej kwocie 35.186,50 zł, w tym 29.789 zł odszkodowania z tytułu utraconych dochodów za brak możliwości uprawy chmielu i 5.397,50 zł odszkodowania za koszty przebudowy fragmentu konstrukcji koniecznej do prowadzenia plantacji chmielu. Modyfikację powództwa uzasadniali opinią biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości.

Pozwany nie wyraził zgody na cofnięcie pozwu w zakresie roszczenia o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, uznając że powództwo w zakresie tego roszczenia zostało wytoczone jako próba uzyskania odszkodowania znacznie przewyższającego realną wartość nieruchomości.

Wyrokiem z dnia 17 października 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w punkcie pierwszym zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 35.186,50 zł tytułem odszkodowania z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 8 sierpnia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i dalszymi ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, w punkcie drugim oddalił powództwo w pozostałym zakresie, w punkcie trzecim zasądził od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kwotę 4.962,76 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w punkcie czwartym nakazał pobrać od powodów solidarnie na rzecz Skarbu Państwa – kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 2.349,47 zł tytułem wydatków tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa, w punkcie piątym nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 481,22 zł tytułem wydatków tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa, a w punkcie szóstym pozostała, nieuiszczoną opłatę sądową od pozwu, tj. 9.500 zł przejął na rachunek Skarbu Państwa – kasy Sądu Okręgowego w Warszawie.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie byli właścicielami nieruchomości o numerze ewidencyjnym (...) położonej w miejscowości B., w gminie G. o powierzchni 0,67 ha, dla której Sąd Rejonowy w Puławach prowadzi księgę wieczystą nr (...), a której przeznaczeniem była uprawa chmielu. Działka wyposażona była w niezbędną do uprawy chmielu konstrukcję nośną - wspólną z działką sąsiadującą o numerze (...), należącą do A. K. - siostry powoda. Decyzją z dnia 31 stycznia 2011 r. Wojewoda L. wydał zezwolenie na realizację inwestycji drogowej polegającej na budowie drogi ekspresowej (...) na odcinku K. - L. - P. oraz zatwierdził podział nieruchomości w celu wydzielenia gruntów niezbędnych do realizacji tej inwestycji. W wyniku przedmiotowej decyzji nieruchomość powodów została podzielona na działki o numerach (...) (powierzchnia 0,0289 ha) oraz (...) (powierzchnia 0,6411 ha), z których pierwsza przeszła na własność Skarbu Państwa za odszkodowaniem wynoszącym 10.269 zł. Działka o numerze (...) stanowi nadal wspólność majątkową powodów. Od strony północnej przylega ona bezpośrednio do fragmentu asfaltowej drogi serwisowej, niepołączonej z pasem drogi ekspresowej, od strony południowej z działkami zabudowanymi siedliskiem gospodarstwa, a z pozostałych stron z niezabudowanymi gruntami rolnymi. Od 2000 r. powodowie prowadzili na przedmiotowej nieruchomości uprawę chmielu certyfikowanego, zaprzestając działalności w 2010 r. z uwagi na planowaną inwestycję budowy drogi ekspresowej (...). Powstanie drogi szybkiego ruchu utrudniło dojazd do nieruchomości powodów, do której aktualnie prowadzi okresowo podmokła droga o długości 9 km. W związku z rozpoczęciem budowy drogi i wywłaszczeniem działki nr (...) inwestor odciął fragment konstrukcji nośnej plantacji chmielu, która w związku z tym wymagała naprawy. Podczas prowadzenia robót budowlanych - w okresie od 2011 do 2013 r. - uprawa chmielu była niemożliwa. Po zakończeniu budowy drogi ekspresowej uprawa chmielu była nadal możliwa na działce nr (...), jednak doszło do pogorszenia na niej warunków organizacyjno- ekonomicznych produkcji, w tym opłacalności produkcji chmielu ze względu na ryzyko zanieczyszczenia roślin toksycznymi substancjami pochodzenia komunikacyjnego. W latach 2011 - 2013 powodowie mogliby uzyskać z produkcji chmielu na działce o numerze (...) szacunkowy dochód rolniczy w postaci nadwyżki bezpośredniej, będącej ekwiwalentem ich utraconej pracy, w łącznej wysokości 29.789 zł, w tym 10.932 zł za rok zbioru 2011, 8.338 zł za rok zbioru 2012 i 10.519 zł za rok zbioru 2013. Koszt przebudowy fragmentu plantacji wyniósłby w 2011 r. - 5.397,50 zł.

Pismami z dnia 2 marca 2012 r. i 24 kwietnia 2012 r. powodowie wezwali pozwanego do wykupu pozostałej części gruntu, tj. działki o numerze (...). Pozwany odpowiedział, że nieruchomość ta nie kwalifikuje się do nabycia na własność przez Skarb Państwa. Podniósł, że działka ta zachowała swój kształt, szerokość działki od strony frontowej nie uległa zmianie, a komunikacja z tą nieruchomością będzie odbywała się jak dotychczas, przez gruntową drogę gminną.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo powodów w zakresie, w jakim dążyło do przyznania im odszkodowania było uzasadnione, natomiast powództwo o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli podlegało oddaleniu.

W związku z brakiem zgody pozwanego na cofnięcie pozwu o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli Sąd pierwszej instancji dokonał oceny merytorycznej tego żądania mimo, że nie było ono już popierane. Wskazał na to, że zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (dalej: ustawa) nieruchomości wywłaszczone pod drogi krajowe stają się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa z dniem, w którym decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej stała się ostateczna. W przypadku wywłaszczenia części nieruchomości pod drogi, które skutkuje tym, że pozostała część nie nadaje się do prawidłowego wykorzystania na dotychczasowe cele, właściwy zarządca drogi jest obowiązany do nabycia, na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego nieruchomości, w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa tej części nieruchomości. Przesłanką roszczenia właściciela nieruchomości o nabycie niewywłaszczonej na cele budowy dróg części tej nieruchomości jest niemożność prawidłowego jej wykorzystania na dotychczasowe cele, będąca następstwem odłączenia od niej części wywłaszczonej. Sąd Okręgowy powołał się na treść opinii J. D. biegłego sądowego z zakresu chmielarstwa, zgodnie z którą po zakończeniu inwestycji budowy drogi (...) możliwa była - ze względów technicznych - produkcja roślinna, w tym uprawa chmielu na działce rolnej o numerze (...), doszło jednak do pogorszenia warunków organizacyjno - ekonomicznych produkcji, w tym do zmniejszenia opłacalności produkcji uprawy roślin, w szczególności uprawy chmielu ze względu na ryzyko zanieczyszczenia surowca chmielowego toksycznymi substancjami pochodzenia komunikacyjnego. W ocenie Sądu oznacza to, że nie została spełniona przesłanka z art. 13 ust. 3 ustawy, która obligowałaby pozwanego do wykupu pozostałej części nieruchomości,

bowiem powodowie nadal mogą prowadzić na przedmiotowej działce uprawę chmielu, kwestia opłacalności tej uprawy i pogorszenia jej warunków jest sprawą drugorzędną, a działka co do zasady może być wykorzystywana na dotychczasowe cele. Powództwo w tym zakresie podlegało zatem oddaleniu.

W zakresie powództwa o zasądzenie odszkodowania Sąd pierwszej instancji uznał, że podstawą prawną roszczenia powodów był art. 417 k.c., zgodnie z którym za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa. W związku z tym, w granicach określonych w art. 361 k.c., naprawienie szkody obejmuje straty (*damnum emergens*), które poszkodowany poniósł oraz korzyści (*lucrum cessans*), które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. W ocenie Sądu Okręgowego działania pozwanego związane z prowadzoną przez niego inwestycją budowy drogi ekspresowej (...) były wykonywaniem władzy publicznej oraz doprowadziły do powstania szkody po stronie powodów i to zarówno w postaci straty jak i w postaci utraconych korzyści. Strata powodów polegała na zniszczeniu konstrukcji nośnej plantacji chmielu i konieczności jej przebudowy. Utracone korzyści z kolei związane były z brakiem możliwości uprawy chmielu w latach 2011 - 2013, tj. w okresie trwania budowy. Na utracone korzyści składały się dochody powodów, jakie mogliby oni uzyskać w przypadku niezakłóconego prowadzenia plantacji. Przeprowadzone postępowanie dowodowe, jak również zasady logiki i doświadczenia życiowego zdaniem tego Sądu wykazały, że szkoda powodów jest normalnym następstwem działania pozwanego – zachodzi między nimi związek przyczynowy.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powodom należy się kwota 29.789 zł odszkodowania z tytułu utraconych dochodów w związku z brakiem możliwości uprawy chmielu na przedmiotowej nieruchomości w latach 2011 - 2013. Powołał się w tym zakresie na opinię biegłego sądowego z zakresu chmielarstwa, zgodnie z którą gdyby powodowie prowadzili niczym niezakłóconą plantację chmielu, mogliby uzyskać szacunkowy dochód rolniczy w postaci nadwyżki bezpośredniej, będącej ekwiwalentem ich utraconej pracy: 10.932 zł za rok zbioru 2011, 8.338 zł za rok zbioru 2012 i 10.519 zł za rok zbioru 2013. W oparciu o opinię tego biegłego Sąd Okręgowy stwierdził, że powodom należała się również kwota 5.397,50 zł odszkodowania za koszty przebudowy fragmentu plantacji chmielu, tj. dokonania zmian w istniejącej konstrukcji uprawy chmielu na działce. W związku z powyższym Sąd pierwszej instancji zasądził od pozwanego na rzecz powodów tytułem odszkodowania solidarnie kwotę łączną 35.186,50 zł. O odsetkach od zasądzonego odszkodowania orzekł na podstawie art. 455 k.c. oraz art. 481 § 1 k.c. Wskazał na to, że powodowie sprecyzowali swoje roszczenie o zapłatę odszkodowania w piśmie procesowym z dnia 2 sierpnia 2013 r. doręczonym pozwanemu w dniu 7 sierpnia 2013 r., w związku z czym należało zasądzić odsetki ustawowe od dnia następnego, tj. od dnia 8 sierpnia 2013 r. do dnia 31 grudnia 2015 r., a z uwagi na zmianę przepisów od 1 stycznia 2016 r. - odsetki ustawowe za opóźnienie od tego dnia do dnia zapłaty.

Od powyższego wyroku apelację wniósł pozwany.

Pozwany zaskarżył wyrok w części, tj. w punkcie pierwszym – w całości, w punkcie trzecim – w całości i w punkcie piątym – w całości, wnosząc o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa wobec pozwanego Skarbu Państwa w całości, zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów procesu przed sądem pierwszej i drugiej instancji według norm przepisanych, w tym na podstawie przepisu art. 32 ust. 3 zd. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o (...), kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – (...). Na wypadek nieuwzględnienia tych wniosków, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Ponadto na podstawie art. 380 k.p.c. pozwany wniósł o rozpoznanie przez Sąd drugiej instancji postanowienia Sądu pierwszej instancji z dnia 10 listopada 2017r. oddalającego wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z dodatkowej opinii innego biegłego z zakresu rolnictwa/chmielarstwa na okoliczność jak w postanowieniu Sądu Okręgowego z dnia 16 czerwca 2014 r.

Pozwany powołał się na zarzuty naruszenia prawa procesowego, tj.:

- art. 233 § 1 k.p.c. na skutek uznania za w pełni wiarygodną dla potrzeb rozstrzygnięcia niniejszej sprawy opinii sporządzonej przez biegłego J. D.: opinii głównej z dnia 2 czerwca 2015 r. oraz opinii uzupełniających: z dnia 9 września 2015 r., z dnia 21 stycznia 2016 r. i 24 maja 2016 r., w sytuacji gdy prezentowane przez biegłego stanowisko okazało

się całkowicie błędne w świetle podnoszonych przez pozwanego zarzutów (częściowo uwzględnionych przez biegłego), przytoczonych faktów jak i zasad doświadczenia życiowego;

- art. 233 § 1 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonanie jego oceny sprzecznie z istotną częścią tego materiału i w konsekwencji błędne ustalenie, że to działania pozwanego (a nie innych podmiotów czy zaistnienie innych faktów) związane z prowadzoną przez niego inwestycją budowy drogi ekspresowej (...) doprowadziły do powstania szkody po stronie powodów i to zarówno straty jak i utraconych korzyści (strata: zniszczenie konstrukcji nośnej plantacji chmielu, utracone korzyści: brak możliwości uprawy chmielu w latach 2011 – 2013, tj. w okresie trwania budowy), skoro z materiału dowodowego, tj. zeznań świadków złożonych na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2014 r. - wbrew ustaleniom Sądu - nie wynika, że nie było możliwe na działce powodów nr (...) (a nie na działkach sąsiednich) prowadzenie upraw w trakcie budowy drogi oraz jaki podmiot składował ziemię:

- A. J. na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2014 r. zeznała: „nie bardzo wiem, która to jest dokładnie część działki na plantacji powodów” (00:15:01);
- J. S. zeznał na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2014 r.: „nie wiem, która część działki należy do powodów, a która do jego siostry” (00:44:27);
- Z. S. na rozprawie w dniu 9 kwietnia 2014 r. zeznała: „nie byłabym w stanie wskazać, która to jest część plantacji należąca do powoda, a która do pani A.” (01:03:17);

Sąd I instancji nie rozpoznał zatem istoty sprawy;

- art. 233 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i pominięcie faktu, że konstrukcja służąca do utrzymywania plantacji chmielu prowadzonej przez powodów posadowiona była częściowo na działce Pani A. K. nr (...), a w związku z zaprzestaniem przez nią upraw i zdemontowaniem konstrukcji na jej działce, konstrukcja posadowiona dotychczas na działce powodów nie mogła być już przez nich wykorzystywana, bez względu na prace wykonywane przy budowie drogi przez pozwanego;

- art. 233 § 1 k.p.c. przez wadliwą ocenę dowodów w postaci opinii sporządzonych przez biegłego J. D. (opinia główna z dnia 2 czerwca 2015 r. i opinie uzupełniające: z dnia 19 września 2015 r., z dnia 21 stycznia 2016 r. i 24 maja 2016 r.) i wadliwe uznanie, że biegły J. D. zdołał wykazać prawdziwość swoich twierdzeń we wszystkich trzech opiniach uzupełniających do opinii głównej i w konsekwencji błędne uznanie, że w latach 2011 - 2013 powodowie mogliby uzyskać z produkcji chmielu na działce nr (...) szacunkowy dochód rolniczy w postaci nadwyżki bezpośredniej, będącej ekwiwalentem ich utraconej pracy w łącznej wysokości 29.789 zł, zaś koszt przebudowy fragmentu plantacji chmielu od strony drogi (...) na działce nr (...) w 2011 r. wyniósłby 5.397,50 zł;

- art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez ustalenie wysokości odszkodowania w kwocie 35.186,50 zł w oparciu o opinie biegłego J. D., które zostały sporządzone w oparciu o niewłaściwą metodologię, dowolne i błędne założenia, sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego i faktami;

- art. 227 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez oddalenie istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy wniosku pozwanego o dopuszczenie dowodu z dodatkowej opinii sporządzonej przez innego biegłego z zakresu rolnictwa/chmielarstwa na okoliczność jak w postanowieniu Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 16 czerwca 2014 r. (wniosek oddalił Sąd pierwszej instancji dnia 10 listopada 2017 r.), pomimo istniejących wątpliwości co do prawidłowości opinii sporządzonej przez biegłego J. D.;

- art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez uznanie za wiarygodną opinii biegłego J. D. pomimo zgłoszenia zarzutów do tej opinii przez pozwanego, które nie zostały wyjaśnione w pisemnej opinii uzupełniającej oraz przez brak wezwania biegłego na rozprawę celem odpowiedzi na pytania pozwanego (wniosek zgłoszony w wyznaczonym przez Sąd I instancji terminie na złożenie zarzutów do opinii biegłego w piśmie z dnia

25 marca 2016 r.), co uniemożliwiło pozwanemu uzyskanie od biegłego dodatkowych ustnych wyjaśnień i usunięcie wątpliwości;

- art. 321 § 1 k.p.c. przez orzeczenie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem wobec uwzględnienia powództwa na podstawie art. 417 k.c., skoro powodowie wskazywali jako podstawę roszczeń art. 13 ust. 3 specustawy drogowej;

- art. 100 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.) w zw. z art. 32 ust. 3 zd. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o (...) (Dz. U. z 2019 r., poz. 1265) przez zasądzenie kosztów procesu solidarnie od powodów na rzecz pozwanego, bez wyodrębnienia kosztów procesu należnych Skarbowi Państwa - (...) i kosztów zastępstwa procesowego należnych Skarbowi Państwa - (...);

- art. 98 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i obciążenie pozwanego obowiązkiem częściowego zwrotu kosztów procesu, podczas gdy powództwo powinno zostać oddalone w całości i pozwany nie powinien zostać obciążony żadnymi kosztami procesu.

Pozwany podniósł także zarzuty naruszenia prawa materialnego:

- art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że pomiędzy inwestycją - budową drogi ekspresowej (...) realizowaną przez pozwanego - a szkodą w postaci straty, tj. zniszczeniem konstrukcji nośnej plantacji chmielu i koniecznością jej przebudowy oraz w postaci utraconych korzyści, tj. brakiem możliwości uprawy chmielu w latach 2011 – 2013, tj. w okresie trwania budowy, istnieje związek przyczynowy uzasadniający zasądzenie odszkodowania z tego tytułu;

- art. 361 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 363 § 1 k.c. w zw. z art. 417 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że strona powodowa poniosła szkodę w postaci straty (zniszczenie konstrukcji nośnej plantacji chmielu i konieczność jej przebudowy) i utraconych korzyści (brak możliwości uprawy chmielu w latach 2011 – 2013, tj. w okresie trwania budowy), na skutek bezprawnych (niezgodnych z prawem) działań pozwanego w postaci realizacji inwestycji budowy drogi ekspresowej (...);

- art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 417 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na ustaleniu odszkodowania nie stanowiącego szkody w postaci straty rzeczywistej i utraconych korzyści poniesionych przez powodów oraz w wysokości zawyżonej w oparciu wyłącznie o ustalenia wynikające z wadliwej opinii biegłego J. D.;

- art. 363 § 1 k.c. przez uznanie, że zasądzone odszkodowanie jest odpowiednie w rozumieniu tego przepisu;

- art. 417 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że realizacja przez pozwanego inwestycji budowy drogi ekspresowej (...) stanowiła działanie niezgodne z prawem;

- art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na nieprawidłowym przyjęciu przez Sąd I instancji, iż odsetki ustawowe za opóźnienie należne od kwoty odszkodowania 35.186,50 zł zasądzone winny być od dnia 8 sierpnia 2013 r. (czyli dzień po dniu doręczenia pozwanemu pisma procesowego z dnia 2 sierpnia 2013 r.) do dnia 31 grudnia 2015 r., zaś od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie, a nie od daty wyrokowania;

- art. 481 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w okolicznościach niniejszej sprawy pozwany pozostawał w opóźnieniu z tytułu niezapłacenia odsetek ustawowych od kwoty 35.186,50 zł od dnia 8 sierpnia 2013 r., tj. od dnia następującego po dniu doręczenia pozwanemu pisma procesowego z dnia 2 sierpnia 2013 r.

W odpowiedzi na apelację powodowie wnieśli o oddalenie apelacji pozwanego oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów postępowania za drugą instancję według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zasługiwała na uwzględnienie jedynie w niewielkim zakresie, dotyczącym orzeczenia o kosztach postępowania. Trafnie skarżący podnosi, że Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił konieczności rozdzielenia kosztów procesu należnych *statio fisci* Skarbu Państwa, będącemu stroną pozwaną oraz kosztów zastępstwa tej jednostki sprawowanego przez (...), która wynika z treści art. 32 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016r. o (...). Na koszty procesu po stronie pozwanego składała się kwota 1.486,32 zł z tytułu wydatków oraz kwota 7.200 zł z tytułu zastępstwa procesowego. Koszty poniesione przez stronę powodową to kwota łączna 13.217 zł (koszty zastępstwa procesowego – 7.200 zł, opłata od pozwu – 1.000 zł, 5.000 zł – wydatki). Żądania powodów zostały uwzględnione w 17%, pozwany zatem może być uznany za stronę wygrywającą proces w 83%. Odpowiadająca tej proporcji kwota kosztów zastępstwa procesowego to kwota 5.976 zł, która winna być jednak zasądzona na rzecz Skarbu Państwa- (...) a nie na rzecz Skarbu Państwa – (...). Brak podstaw do zasądzenia jakichkolwiek kwot na rzecz pozwanego z tytułu zwrotu poniesionych wydatków, gdyż po uwzględnieniu proporcji, w jakich każda ze stron wygrała i przegrała proces, to pozwany winien być obciążony obowiązkiem zwrotu powodom części ich kosztów. Powodowie jednak nie skarżyli orzeczenia o kosztach procesu, w związku z czym nie może ono być zmienione na niekorzyść skarżącego pozwanego z uwagi na treść art. 384 k.p.c. Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok częściowo, tj. w punkcie trzecim w ten sposób, że zasądził solidarnie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - (...) kwotę 5.976 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W pozostałym zakresie apelacja pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie. Sąd Okręgowy nie odpuścił się bowiem naruszenia wskazanych w niej przepisów prawa procesowego i prawa materialnego.

Brak podstaw do uznania, że Sąd pierwszej instancji orzekł ponad żądanie powodów, naruszając przepis art. 321 k.p.c. Powołanie się przez powodów na przepis art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (tzw. specustawy drogowej) wiązało się wyłącznie ze zgłoszonym przez nich pierwotnie żądaniem o zobowiązanie pozwanego do złożenia oświadczenia woli prowadzącego do zakupu od powodów działki gruntu o numerze ewidencyjnym (...), z oczywistych względów nie mogła to być podstawa roszczeń pieniężnych - zgłoszonych przez powodów w rozmiarze wyższym, niż ostatecznie uwzględniony - których podstawa faktyczna, wskazana przez powodów, jednoznacznie świadczyła o odszkodowawczym charakterze tych roszczeń.

Sąd Okręgowy nie naruszył również przepisów art. 227 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez oddalenie wniosku pozwanego o dopuszczenie dowodu z dodatkowej opinii sporządzonej przez innego biegłego z zakresu rolnictwa/chmielarstwa na okoliczność jak w postanowieniu Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 16 czerwca 2014 r., jak również art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez uznanie za wiarygodną opinię biegłego J. D. oraz przez brak wezwania biegłego na rozprawę celem odpowiedzi na pytania pozwanego. Powyższe przemawia również za brakiem podstaw do uwzględnienia wniosku pozwanego o rozpoznanie na podstawie art. 380 k.p.c. postanowienia Sądu pierwszej instancji z dnia 10 listopada 2017r. oddalającego wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z dodatkowej opinii innego biegłego z zakresu rolnictwa/chmielarstwa na okoliczność jak w postanowieniu Sądu Okręgowego z dnia 16 czerwca 2014r. Do naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 278 k.p.c. mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby Sąd dokonał samodzielnie ustaleń wymagających posiłkowania się wiadomościami specjalnymi, bez zasięgnięcia dowodu z opinii biegłego, co w okolicznościach niniejszej sprawy nie miało miejsca. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 czerwca 2019r., sygn. akt III UK 168/18, warunkiem naruszenia art. 286 k.p.c. jest stwierdzenie potrzeby dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych w sytuacji, gdy Sąd zebrany materiał uznaje za niewystarczający, niejasny lub niemiarodajny, co także w niniejszej sprawie nie nastąpiło. Przepis art. 286 k.p.c. nie przewiduje obowiązku uzupełnienia już sporządzonej opinii czy to na piśmie, czy też w formie ustnej do protokołu rozprawy w każdym wypadku. Z zawartej w nim regulacji nie wynika także dla sądu obowiązek dopuszczenia dowodu z kolejnej opinii innych biegłych. Przepis ten pozostawia sądowi decyzję, czy opinia wymaga dodatkowych wyjaśnień ze strony jej autora, a także, czy wyjaśnienia te powinny być złożone w formie ustnej czy w formie pisemnej. Obowiązek wezwania biegłego na rozprawę powstaje wówczas, kiedy sformułowania

opinii nie są na tyle jasne i jednoznaczne, aby pozwalały na dokonanie na jej podstawie stanowczych ustaleń. Potrzeba taka nie może być jedynie wynikiem niezadowolenia strony z niekorzystnego dla niej wydzźwięku konkluzji opinii, lecz być następstwem umotywowanej krytyki dotychczasowej opinii. W przeciwnym bowiem razie sąd byłby zobligowany do uwzględniania kolejnych wniosków strony dopóty, dopóki nie zostałyby złożona opinia w pełni ją zadawalająca, co jest niedopuszczalne. Nie jest uzasadniony wniosek strony o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, jeżeli w przekonaniu sądu opinia wyznaczonego biegłego jest na tyle kategoryczna i przekonująca, że wystarczająco wyjaśnia zagadnienia wymagające wiadomości specjalnych (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2019r. sygn. akt III UK 94/18). Należy też zwrócić uwagę na to, że biegły J. D. każdorazowo na pytania pozwanego - zastrzeżenia do jego opinii - udzielał odpowiedzi składając łącznie trzy opinie uzupełniające. Z treści pism pozwanego wynika, że wniosek o wezwanie tego biegłego na rozprawę był zgłaszany „z ostrożności procesowej” na wypadek nieuwzględnienia wniosku pozwanego o zobowiązanie biegłego do uzupełnienia opinii na piśmie, a skoro Sąd za każdym razem przychylił się do wniosku o zlecenie biegłemu sporządzenia opinii uzupełniającej, nie powstała potrzeba wezwania biegłego na rozprawę celem zadania mu przez pozwanego pytań, do których biegły odniósł się na piśmie. Ostatecznie zaś pozwany zgłosił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, co czyniło niecelowym skierowanie takiego wezwania do biegłego J. D.. Istotne jest także to, że zasadnicze zarzuty pozwanego do opinii biegłego J. D. odnosiły się do okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia powództwa o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli (np. zarzuty dotyczące wskazanej przez biegłego powierzchni plantacji, optymalnego kształtu plantacji, odległości plantacji od siedliska gospodarstwa, stanu drogi dojazdowej, opłacalności produkcji – vide pisma pozwanego z dnia 8 sierpnia 2016r. i z dnia 24 sierpnia 2016r.) i przestały być aktualne w sytuacji, gdy Sąd Okręgowy powództwo to oddalił, a powodowie nie wnieśli apelacji od tego rozstrzygnięcia.

Niezasadne są też zarzuty dotyczące dokonanej przez Sąd Okręgowy oceny materiału dowodowego, w tym opinii biegłego J. D..

Przepis art. 233 § 1 k.p.c. przyznaje sądowi swobodę w ocenie zebranego w sprawie materiału dowodowego, zaś skuteczne postawienie zarzutu naruszenia przez sąd orzekający art. 233 § 1 k.p.c. i błędu w ustaleniach faktycznych zawsze wymaga wykazania, że Sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub zasadom doświadczenia życiowego. Jedynie to może być bowiem przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Dla skuteczności zarzutów naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie jest natomiast wystarczające przekonanie skarżącego o innej, niż przyjął Sąd pierwszej instancji, wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów oraz ich odmienna ocena niż ocena dokonana przez ten Sąd. Konieczne jest wskazanie konkretnych przyczyn dyskwalifikujących postępowanie Sądu pierwszej instancji. W ocenie Sądu Apelacyjnego pozwany nie zdołał wykazać w apelacji, by ocena Sądu pierwszej instancji dotknięta była wadliwością. Materiał dowodowy, jakim dysponował Sąd pierwszej instancji, uzasadniał stwierdzenie, że powodowie na skutek prowadzenia przez pozwanego inwestycji w bezpośrednim sąsiedztwie działki nr (...), która pozostała ich własnością po wywłaszczeniu działki nr (...), nie mieli możliwości prowadzenia uprawy chmielu na działce nr (...), a tym samym ponieśli stratę w postaci utraconych korzyści z tej uprawy. Z treści zeznań świadka A. K. wynika, że z uwagi na naruszenie konstrukcji chmielnika (tego faktu nie kwestionuje sam pozwany) nie było możliwe prowadzenie uprawy na wspólnej plantacji jej i powodów. Wskazuje ona też na to, że zwały ziemi z budowy drogi leżały nie tylko na działce wywłaszczonej, ale i na pozostałej części nieruchomości od początku robót, tj. od wiosny 2011r. do połowy 2012r. Świadek J. S. także zeznaje o tym, że właściciele plantacji na działkach (...), podobnie jak on, przez 3 lata nie mogli wejść na swoją nieruchomość celem uprawy chmielu, bo nie było tam dojazdu, a nadto przez 2 lata leżały w pobliżu sterty ziemi. Brak podstaw do odmówienia wiarygodności zeznaniom świadka J. S. z tej przyczyny, że nie był w stanie precyzyjnie rozgraniczyć części chmielnika posadowionej na działce powodów i na działce siostry powoda, skoro z jego zeznań wynika, że opisane przez niego ograniczenia dotyczyły całości plantacji a nie tylko jej części. Zeznania tych świadków korespondują z zeznaniami strony powodowej, zgodnie z którymi na pozostałej części działki leżała ziemia z dróg przez lato, jesień, zimę, od początku budowy do jej zakończenia (powódka) oraz ziemia leżała przy plantacji od kwietnia 2011r. do 2013r., nie można było wjechać ciągnikiem, bo były zwały ziemi, może na metr, półtora (powód). Złożone przez powodów fotografie z k. 17 pochodzące z kwietnia 2012r. obrazują rozjeżdżony grunt (fot. nr 10) oraz barakowóz, kontener i sprzęt budowlany tuż przy słupach plantacji i odciągach (fot. nr 4 i 5), hałdy ziemi w jej sąsiedztwie (fot. nr 9) oraz różnicę poziomów między gruntem plantacji i terenem

sąsiednim (fot. nr 1). Z mapy na k. 22 wynika, że dojazd do działki powodów przed wywłaszczeniem odbywał się drogą o numerze (...) od strony północnej, od jej węższego boku i po „odjęciu” z tej działki jej części oznaczonej jako działka nr (...) pozostała część nie dochodziła już do tej drogi. Z uwagi zaś na prowadzenie właśnie od strony północnej prac budowlanych czy też umiejscowienie na działce nr (...) zaplecza placu budowy dojazd od tej strony na pozostałą część plantacji nie był możliwy. Sam pozwany w odpowiedzi na pozew wskazuje na to, że na działce wywłaszczonej pod drogę znajdował się plac manewrowy dla maszyn rolniczych służących powodom do uprawy chmielu. Tym samym na skutek odjęcia powodom prawa do działki nr (...) doszło do pozbawienia ich części działki służącej do komunikacji, co oznaczało, że powodowie chcąc manewrować sprzętem rolniczym, winni byli rozebrać część pozostałej plantacji, inaczej nie mieli możliwości wjazdu i zawrócenia tym sprzętem, bowiem musieliby manewry wykonywać na terenie stanowiącym zaplecze placu budowy, zajęty przez pozwanego, co było niemożliwe także z uwagi na opisany powyżej, wynikający z fotografii, stan działki nr (...). Z powyższych względów nie jest przekonujący argument, że działka powodów na skutek wywłaszczenia została uszczuplona w stopniu minimalnym i że zachowała kształt działki pierwotnej. Brak także podstaw w materiale dowodowym do stwierdzenia, że przyczyną zaniechania uprawy chmielu przez powodów w latach 2011- 2013 było rozebranie części konstrukcji chmielnika przez A. K.. Argument taki - jako spóźniony z uwagi na treść art. 381 k.p.c. - pojawia się dopiero w apelacji, wcześniej pozwany nie podnosił, by A. K. rozebrała swoją część chmielnika w latach 2011-2013, wskazywał jedynie na kryzys na rynku chmielarskim i na niską opłacalność uprawy chmielu (vide odpowiedź na pozew) jako na przyczynę zaprzestania przez powodów uprawy, bądź stwierdzał, że nie wiadomo, z jakich przyczyn powodowie zaniechali produkcji w 2011r. oraz wskazywał wyłącznie na zaniechanie uprawy przez A. K. i na ryzyko rozebrania przez nią konstrukcji chmielnika jako na przesłankę zbędności jego naprawy (k. pismo z k. 143 i n.). To, że powodowie w kwietniu 2011r. nie podjęli żadnych czynności celem uprawy chmielu na swojej działce jest racjonalną konsekwencją ich wiedzy o planowanej inwestycji, zdobytej już jesienią 2010r. oraz treści decyzji o wywłaszczeniu wydanej w styczniu 2011r. W sytuacji, gdy ostateczne granice wywłaszczenia oraz jego skutki nie były znane, inwestowanie w uprawę, z której plonów być może nie uda się zebrać, byłoby nierozsądne. Trudno też w powyższych okolicznościach byłoby powodom znaleźć dzierżawcę plantacji, skoro jego też - w takim samym stopniu jak powodów - dotknęłyby ograniczenia w uprawie związane z prowadzeniem po sąsiedzku inwestycji drogowej. Wysokość utraconych – z uwagi na niemożność kontynuacji uprawy chmielu w latach 2011- 2013 – korzyści została wyliczona przez biegłego dla samej działki nr (...) (stąd fakt wspólnego prowadzenia wcześniej uprawy chmielu z A. K. nie ma znaczenia), przy czym biegły nie stwierdził, że z uwagi na małą powierzchnię uprawy powodowie żadnych korzyści by nie osiągnęli. Wbrew argumentacji pozwanego opinia biegłego J. D. odpowiada na postawione tezy dowodowe, jest kompletna i jasna oraz należyście uzasadniona, stawiane jej wcześniej zarzuty są obecnie w znacznej części nieaktualne, a po części opierają się na niczym niepopartych, własnych przekonaniach pozwanego (np. co do optymalnego kształtu plantacji czy liczby elementów konstrukcji plantacji na działce nr (...) - vide pismo z k. 531 i n.).

Niezasadne są zarzuty pozwanego także w odniesieniu do orzeczenia o zasądzeniu odszkodowania za straty związane z koniecznością naprawy konstrukcji chmielnika. Za utrwalony w orzecznictwie uważa się pogląd, zgodnie z którym przesłanką zasądzenia odszkodowania - w postaci wystąpienia szkody - nie jest uprzednie poniesienie przez poszkodowanego kosztów przywrócenia uszkodzonej rzeczy do stanu poprzedniego. Uszczerbkiem w jego majątku jest bowiem już sama różnica między stanem majątkowym, jaki istniał przed zdarzeniem szkodzącym a stanem po zajściu tego zdarzenia. W okolicznościach niniejszej sprawy różnica ta wyraża się kwotą 5.397,50 zł równą kosztom, jakie powodowie musieliby ponieść na przebudowę fragmentu plantacji chmielu znajdującego się na ich działce, tj. kosztom dokonania zmian w istniejącej konstrukcji do uprawy chmielu w związku z rozebraniem jej części przez pozwanego dla potrzeb inwestycji drogowej. Nie ma przy tym znaczenia dla zasadności żądania powodów fakt, że powodowie obecnie nie kontynuują uprawy chmielu na działce nr (...).

Wobec tego, że niezasadne okazały się zarzuty naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c., nie mogą odnieść skutku także zarzuty naruszenia prawa materialnego, w których pozwany kwestionuje zasadność zasądzenia od niego odszkodowania powołując się na niewykazanie powstania szkody po stronie powodów. Prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji co do powstania takiej szkody w obu postaciach oraz jej związek z działaniem pozwanego winny skutkować zasądzeniem na rzecz powodów odszkodowania celem zrekompensowania tej szkody.

Pozwany nie wykazał bowiem żadnych przesłanek, które by go zwalniały z odpowiedzialności odszkodowawczej. Jak trafnie uznał Sąd Okręgowy, za bezprawne zaś należy uznać działanie inwestora, który w ramach prac przygotowawczych do inwestycji na swojej nieruchomości uszkadza konstrukcję chmielnika służącą do uprawy na cudzej nieruchomości oraz w taki sposób urządza dojazd do terenu inwestycji drogowej i zaplecze budowy, że uniemożliwia dojazd do sąsiednich nieruchomości i prowadzenie prac rolnych na tych nieruchomościach.

Nie zasługują na uwzględnienie także zarzuty apelacji dotyczące orzeczenia o odsetkach za opóźnienie w zapłacie zasądzonej kwoty. Z treści cytowanego przez pozwanego w uzasadnieniu apelacji orzecznictwa wynika, że bezpodstawne wzbogacenie wierzyciela na skutek zasądzenia na jego rzecz odsetek miałyby miejsce przy jednoczesnym ustaleniu kwoty odszkodowania według cen z daty orzekania i zasądzeniu odsetek za opóźnienie w zapłacie od dnia wymagalności tego świadczenia, wcześniejszej niż data orzekania. W okolicznościach niniejszej sprawy zaś wysokość odszkodowania (w obu postaciach) została ustalona na podstawie cen i kosztów z lat 2011-2013 a nie z daty orzekania. Pozwany został wezwany do zapłaty odszkodowania (w konkretnej kwocie, nietrafny jest zatem jego zarzut, że do daty wyroku nie znał wysokości świadczenia) pismem z dnia 2 sierpnia 2013r., doręczonym pozwanemu w dniu 7 sierpnia 2013r. Odmowa wypłaty odszkodowania (także w części) na wezwanie powodów skutkowało popadnięciem pozwanego w opóźnienie i zasadnością roszczenia powodów o zasądzenie odsetek za to opóźnienie od kwoty należnej powodom, na podstawie art. 481 § 1 k.c. Orzeczenie Sądu zasądzające odszkodowanie miało charakter deklaratoryjny, nie sprawiło, że powstało roszczenie odszkodowawcze, a jedynie potwierdzało jego wcześniejsze istnienie.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny oddalił w pozostałym zakresie apelację pozwanego na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. zasądzając od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, poniesionych przez powodów.